Helmert Woudenberg worstelde met de juiste toon voor Jood en NSB'er als komisch duo.

,,Als Ischa zou weten dat nu toeschouwers soms onder de indruk zijn, zou hij zich in zijn graf omdraaien: 'Wat krijgen we nou, onder de indruk?!'"

Hanny Alkema 28 februari 2004, 00:00

Bewaren Delen

Helmert Woudenberg (1945) zit in de laatste try-outfase van 'Leefbaar', een stuk waarvoor hij jaren geleden plannen maakte met de journalist en theaterliefhebber Ischa Meijer. ,,Het was een beetje een wild plan. Ik kende Ischa van de middelbare school. We raakten bevriend, ondanks onze totaal verschillende achtergrond. Mijn familie zat heel hoog in de NSB. Mijn grootvader was topman bij het Nederlandsch Arbeidsfront, mijn vader sneuvelde als SS-soldaat aan het oostfront. Ischa had met zijn ouders -zijn vader werd mijn geschiedenisleraar- in het concentratiekamp gezeten. Wat ons bond was, dat wij het dagelijks leven kenden van die mensen, de gewone, banale dingen. Ik zie nog hoe mijn grootvader, die een kunstgebit van de staat droeg omdat destijds bij de arrestatie al zijn tanden eruit waren geslagen, zijn koekjes in de koffie moest dopen, terwijl de weduwe Rost van Tonningen bij hem zat te klaverjassen. En Ischa, als die zijn brood niet wou opeten, kreeg thuis te horen: 'In de oorlog vóchten we om een boterham'.",,Omdat we het kenden uit de huiskamer, waren we wars van al het plechtige en doorwrochte gedoe over de oorlog. Dat leefde bij ons totaal niet. We moesten juist vreselijk lachen om al die triviale dingen. We hadden eerst in ons hoofd een serie met dezelfde sfeer als 'Zeg 'ns Aaa', maar dan in oorlogstijd met Joden en NSB'ers. Toen kwam Ischa met het idee -hij kwam altijd met de ideeën- van een stuk waarin eerst, in de oorlog, een Jood bij een

NSB'er zit ondergedoken en na de oorlog die NSB'er bij de Jood. Ik zou de Jood spelen en Ischa de NSB'er. Omdat Ischa negen jaar geleden doodging, is het er niet van gekomen.Tot ik het er een keer over kreeg met René Eljon, die een voorstelling over Ischa had gemaakt, en die riep: 'Wat een geweldig idee, moeten we doen!' Hij zou het tweede en ik het eerste deel schrijven. Toen mijn deel af was, schrok hij terug: Al dat antisemitisme! Ik snap het wel, maar volgens mij kon je in de gegeven situatie niet om dat soort uitlatingen heen. Die NSB'er is gewoon zo dom, al is hij geen Gestapo.",,Inmiddels was ik erg gemotiveerd om door te gaan. Niet vanuit een behoefte iets van me af te schrijven. Daar heb ik nooit last van gehad. Maar waar ik erg aan gebakken zit, het alledaagse in bizarre omstandigheden, dat wil ik wel kwijt. Zo ben ik ook bezig geweest met een stuk, niet over Anne Frank, maar over de omstandigheid van twee families op een paar vierkante meter die zich met de opvoeding van elkaars kinderen gaan bemoeien. Wat een armoe toch dat 'Het dagboek van Anne Frank' een Amerikaans, niet eens een Nederlands stuk is. Toen ik subsidie aanvroeg voor 'Op elkaars lip', kreeg ik als reactie nota bene: 'Wij kunnen ons een stuk over Het Achterhuis, waarin Anne Frank niet voorkomt, niet voorstellen'.",,Voor 'Leefbaar' moest ik nu ook het tweede deel schrijven. Het is noodgedwongen mijn project geworden. Ik wilde het, anders dan René, dichter bij de oorlog en het idee van Ischa houden. Al laat ik, stiekem, de NSB'er wel zeggen: 'Ik ken geen mohammedaan en die komen hier ook niet!' Ik dacht aan een komisch duo, een soort variété in oorlogstijd. Vandaar dat ik Felix Strategier, van voorheen Gebroeders Flint, als speelpartner heb gevraagd. Hij speelt accordeon en zingt, zodat we er liedjes uit de joodse revue in konden stoppen. Ik heb nog nooit zó aan een stuk gesleuteld. Het moest toch kunnen om een situatie als deze komisch te brengen. Hoe maak je mensen duidelijk, dat ze toch mogen lachen?",,Nu is het in het oorlogsdeel koud en winter, en na de bevrijding zomers warm. We hebben nog even gedacht, dat beide delen misschien warm en zonnig moesten zijn, maar dat werkte niet. Meestal zit het publiek stil en aandachtig te luisteren, al hadden we bij een van de laatste try-outs, gezien de

reacties, opeens de juiste lichte toon te pakken. Het is moeilijk, maar om die balans gaat het: relativeren, zonder de angel eruit te halen."